

بررسی رای وحدت رویه شماره‌ی ۷۴۰ در خصوص لزوم تعیین ارش برای طحال و امکان تفصیل رای بر دیگر اعضای داخلی بدن

دکتر علی عباسی

متخصص پاتولوژی، مدیرکل پزشکی قانونی استان مازندران

سیدحبيب قاسمپوری گنجی

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، معاون قضایی رئیس کل دادگستری استان مازندران

داود عباس نژاد خراسانی

دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، اداره کل پزشکی قانونی استان مازندران

محمدعلی کریمی مله

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، معاون قضایی رئیس کل دادگستری استان مازندران

چکیده

به استناد صحیحه هشام بن سالم و صحیحه عبدالله بن سنان در خصوص دیه اعضای بدن در سوابق فقهی این قاعده‌ی مطلق که «کل ما کان فی الانسان اثنتان ففیهما الدیه و فی احدهما نصف الدیه و ما کان واحدا ففیہ الدیه» استخراج شده است که ترجمه همین قاعده در ماده ۵۶۳ قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۹۲ به عنوان یک قاعده‌ی کلی بدون تفکیک اعضای داخلی مقرر شده است. از زمان لازم الاجرا شدن این قانون از سوی قضات رسیدگی کننده به پرونده ها و مراجع پزشکی قانونی این سوال مطرح شد که آیا می‌توان با استناد به اطلاق این ماده بین اعضای داخلی تفاوتی نگذاشت یا این که اطلاق ماده به اعضای خاص که مهمتر از دیگر اعضا هستند انصراف داشته و تعیین ارش برای دیگر اعضا ضرورت دارد. اگر چه در زمان قانون دیات سال ۱۳۷۰ با تحلیل سوابق فقهی می‌توانستیم اجرای این قاعده در مورد اعضای داخلی بدن اعم از زوج یا فرد تشکیک کنیم اما تسریع ماده ۵۶۳ قانون مجازات اسلامی سال ۹۲ و عبارت «خواه عضو مزبور از اعضای داخلی بدن باشد خواه از اعضای ظاهری مگر این که در قانون ترتیب دیگری مقرر شده باشد» به این گفتگوها پایان داده است. با وجود این تصریح قانونی، اختلاف دیدگاهها با تشکیک در عضو دانستن برخی از قسمت های داخلی بدن ادامه یافت تا اینکه هیات عمومی دیوان عالی کشور با رای وحدت رویه شماره ی ۷۴۰-۹۴/۱/۱۸، طحال را که یکی از اعضای داخلی بدن است از شمول ماده ۵۶۳ خارج و مصداقی برای حکم مقرر در ماده ۴۴۹ دانسته و تعیین ارش را برای از بین بردن آن مقرر کرده است. اگر چه دو استدلال یاد شده در آن ۱- برابر فتاوی معتبر فقهی، از بین بردن طحال ارش دارد ۲- برای طحال در فصل دیه اعضا، دیه ی مقدر تعیین نشده است با توجه به صراحت و بیان ماده ۵۶۳ قانون مجازات اسلامی نقدهایی وارد است اما برخی از اعضای داخلی بدن انسان در دوره ای از زندگی فرد از اهمیت چندانی برخوردار نبوده و برداشت یا از بین بردن آن ها خللی به روال عادی زندگی فرد ایجاد نمی کند و صدور چنین رای، هوشمندانه می باشد، لیکن معیار و ملاک های تقید به قاعده در رای موصوف، مستدلا" مشخص نگردید. سوال اینست که با کشف این معیارها، آیا می توان حکم مقرر در این رای را به دیگر اعضای داخلی بدن که از وصف طحال برخوردارند تسری داد. در این تحقیق تلاش شده است با تعیین مصادیق دیگر از حیث تشابه موضوع و ماهیت با طحال، شمول رای را به دیگر اعضای داخلی بدن گسترش داد.

روش بررسی: در این مقاله سعی بر آن است تا به صورت تحلیلی - توصیفی به شیوه‌ی مطالعه‌ی تطبیقی کتب، مقالات و فتاوی‌ مراجع عظام و تطبیق آن با رای وحدت رویه شماره ۷۴۰، راهکاری برای تقید دامنه‌ی شمول ماده ۵۶۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ ارائه شود.

یافته‌ها: با بررسی مفهوم عضو داخلی از نظر علم پزشکی چنین استنتاج می‌گردد که نبودن اعضای مانند پانکراس یا لوزلمعده، مثانه، معده، رحم، تخمدان، آپاندیس از نظر «قابلیت ادامه حیات» و «کارکرد های متفاوت» در طول دوره های زندگی فرد، به مثابه‌ی طحال در این رای می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری: در فرهنگ لغت و بستر، عضو به معنی ساختاری مستقل (مثل قلب یا کلیه) که از سلول ها و بافت ها بوجود می‌آید و عملکرد خاصی را در یک موجود زنده به عهده می‌گیرد، می‌باشد. با این تعریف، پانکراس یا لوزلمعده، تیموس، مغز استخوان، مثانه، معده، رحم، تخمدان، آپاندیس، روده و ... جزو اعضا می‌باشند که حسب ماده‌ی ۵۶۳ می‌بایست برای هر کدام یک دیه‌ی کامل در نظر گرفت که این امر برای اعضای مانند آپاندیس که برداشت آن هیچ مشکلی برای حیات فرد ایجاد نمی‌کند به دور از انصاف می‌باشد. لذا رای به لزوم تعیین ارزش برای اعضای مطروحه به استناد ملاک‌های رای وحدت رویه موصوف، امر پسندیده‌ای می‌باشد.

کلمات کلیدی: ارزش طحال، رای وحدت رویه، اعضای داخلی بدن، مفهوم عضو